

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Ohälsosamma ämnen i samlingar

Länkar/Resurser

Vårda Väl-blad om ohälsosamma ämnen (och mycket mer)

<https://www.raa.se/hitta-information/publikationer/varda-val-blad/>

E-kurs i arbetsmiljö och riskbedömning

<https://www.raa.se/aktuellt/utbildning/kurser/>

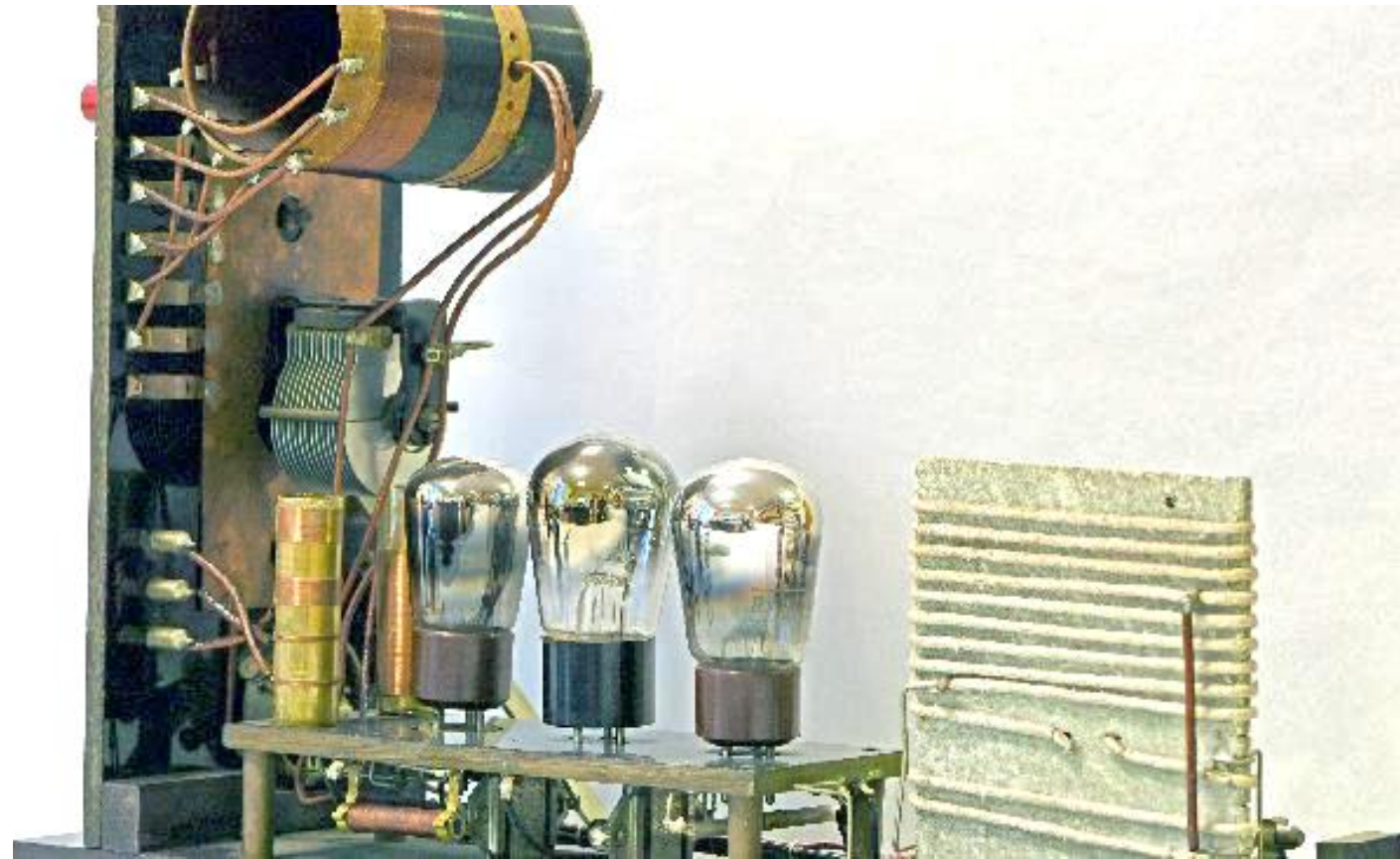
RAÄ + Ohälsosamma ämnen i samlingar

Kunskap och erfarenheter förankrade i gällande lagar och regler

2014 Ohälsosamma ämnen blir en prioriterad fråga

2015 Ett svenskt expertnätverk bildas

- 13 st Vårda-väl blad
- E-utbildning i riskbedömning och arbetsmiljöansvar
- Seminarier, föreläsningar m.m.

Kemiska riskkällor

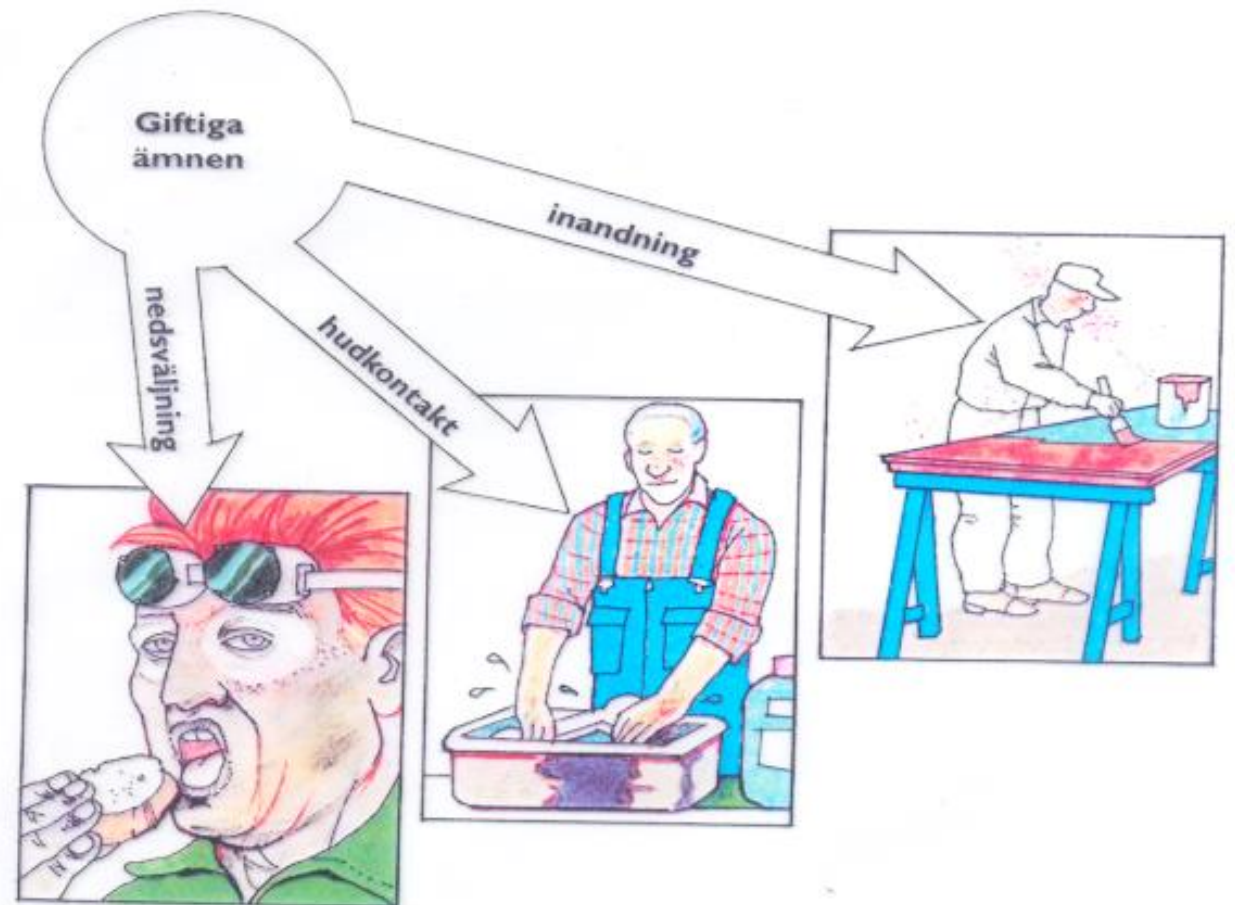
- kan orsaka hälsoskada på **kort** eller **lång** sikt
- kan orsaka brand eller explosion
- kan bilda giftiga ämnen

Akuta skador:

Förgiftning, Frätskador, Irritation
i hud/ögon/lungor/näsa

Kroniska skador:

Cancer, Reproductionsskador,
Allergier, mm.

Vem har ansvar för arbetsmiljön?

Arbetsgivaren är alltid ansvarig för arbetsmiljön

- Arbetsmiljöansvar innebär att man har satt sig in i vilka risker som finns, samt gjort åtgärder och tillhandahåller den skyddsutrustning som krävs.
- Man måste förvissa sig om att arbetstagare förstår och följer aktuella föreskrifter
- Som arbetstagare har man skyldighet att följa de arbetsmiljöföreskrifter som finns

Fråga
ARBETSMILJÖ
VERKET

Giftiga föremål i samlingar

Gammalt svartkrut kan antändas
i händelse av brand och ska ej
vara i magasin eller byggnad.

Giftiga föremål i samlingar

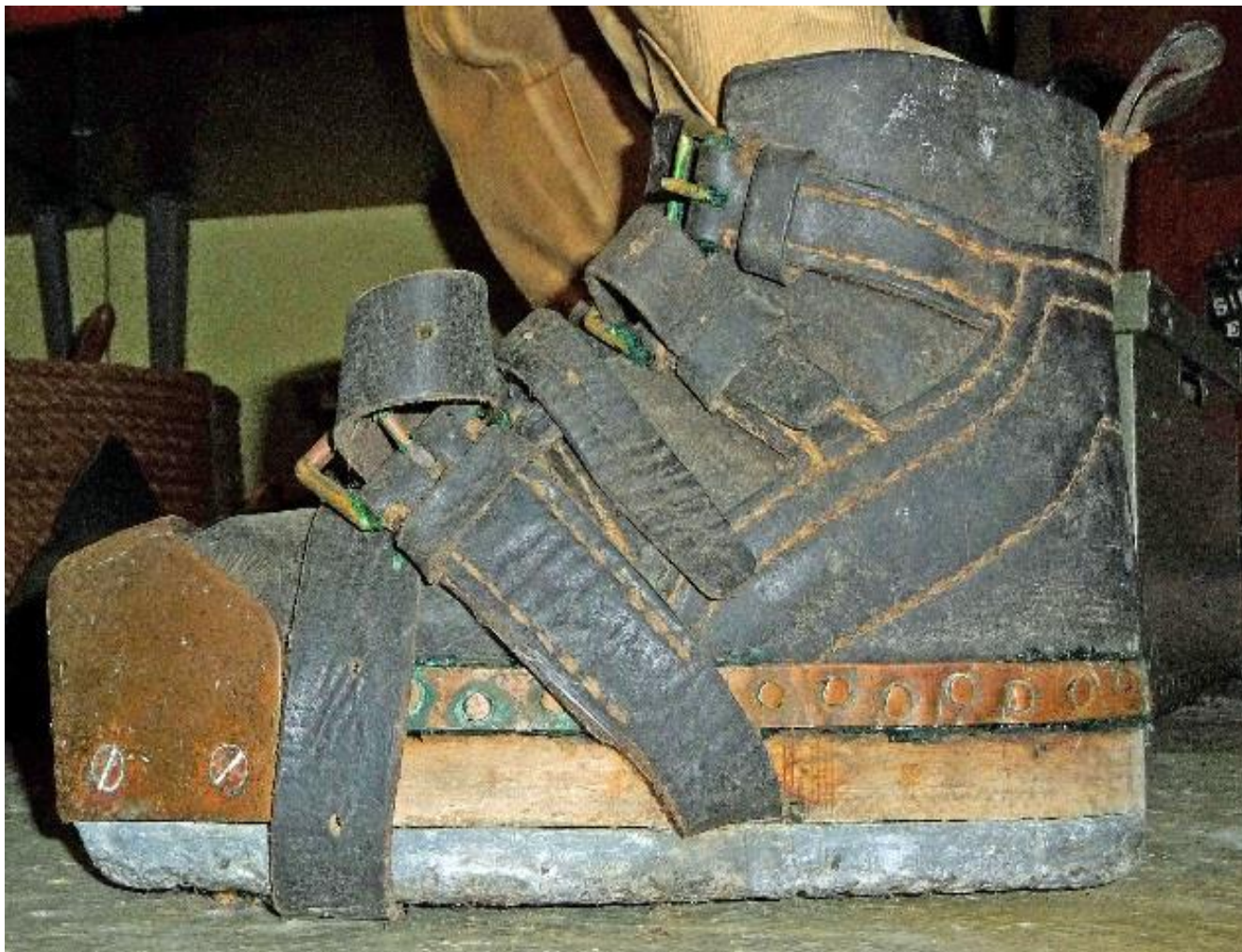

Batterier

Efterkrigskanon som är målad med rostskyddsfärg (blymönja).

Giftiga föremål i samlingar

Dykarsko med tjock sula av bly som håller på att vittra sönder.

Giftiga föremål i samlingar

Kamouflagenät med PCP-impregnering
(pentaklorfenol) mot mögel.

Gasmask av gummi
(efterkrigsmodell) som faller sönder.

Giftiga föremål i samlingar

Och mycket mer...

Asbest

Fiberkomposit

Plastmaterial

Smörjoljor

Hydrauloljor

Kyloljor

Släckmedel

Flamskyddsmedel

Lindan, naftalin, DDT

Bränsle

Krut

Självlysande färger: (Radium 226
el Prometium 147)

Tritium-belysning

Tungmetaller: kadmium, bly och
kvikksilver

Olika klockor och kompasser
bemålade med Radiumfärg

rdä väl

Vårda Väl-blad

Bly i samlingar

För att undvika skadliga effekter av bly i museisamling som innehåller bly, hur man

Vad är bly?

Bly är ett metalliskt grundämne med den kemiska beteckningen Pb (plumbum). Bly finns i jordkorpan och blyglans, Blysvlfid (PbS), dominerande blymalmen. I ren form är bly silvriglänande och mjukt material. I kontakt med luft blir ytan snabbt matt gråsvart och skydd vidare oxidation. Bly binder lätt till andra ämnen så det finns ett antal olika blyföreningar och är hälsoskadliga. Bly är en av de metaller som användes av människan. I Grekland och Rom användes bly till mynt, vikter, kokkärn och vattenledningar av bly. Idag används bly i bland annat bilbatterier, blyhagel, lödtenn, bildrör, glödlampor, färg och som ett effektivt skydd mot radioaktivitet och röntgenstrålning. Bly har haft ett mycket användningsområde och kan hittas i många typer av objekt.

Typ av objekt

Bildelar

Etnologiska och naturhistoriska samlingar

Kosmetika

Pigment, färg, glaseringar, målningar och konstnärsmaterial

Geologiska samlingar

Metalliska föremål

Elektronik

Plaster

Textil

Kulturrehistoriska byggnader och kyrkor

Medicinhistoriska samlingar

Exempel och kommentarer

Bly kan finnas i batterier, ackumulatorer, katalysatorer och bensin.

Bly finns i blyglaserad keramik.

Bly kan finnas i färg för ansiktsmålning, ögonkosmetika, hårfärg och olika salvor.

Ett flertal pigment innehåller bly, till exempel blyvitt, blygult och blymönja.

Ett flertal mineral innehåller bly, till exempel blyglans, anglesit och cerussit.

Bly kan finnas i ammunition, fiskesänken, vikter, mynt, medaljer, konservburkar, skärpspännen och emaljerade föremål.

Bly kan finnas i batterier, kablar och lödmaterial.

Rester av bly kan finnas i leksaker, i PVC-plast (polyvinylklorid).

Bly kan finnas i förtyngda sidentyger och som pigment i textilfärg.

Bly kan finnas i hängrännor och tak. Äldre fönsterkitt kan innehålla blyvitt. Bly kan finnas i blyinfattningar och kristallglas. Bly kan även finnas i orgelpipor av bly/tennlegeringar.

Medicinhistoriska föremål som till exempel osteosynteshammare (benkirurgi) och avskärmningar i strålskyddsutrustningar, såsom blyförkläden och blykragar.

E-utbildning

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Kulturhistorisk samling

I rummet finns ett antal risker som du ska upptäcka, bedöma och hantera. Klicka på de objekt som visar sig...

Kulturhistorisk samling

I rummet finns ett antal risker som du ska upptäcka, bedöma och hantera. Klicka på de objekt som visar sig...

Välj korrekt risk genom att klicka på knapparna nedan:

Föremålet står oskyddat på golvet

Föremålet utsätts för fukt

Mögel växer på föremål

Mögel kan vara farligt för hälsan och är en kemisk arbetsmiljörisk

Klicka för att gå vidare med riskbedömningen

Välj korrekt risk genom att klicka på knapparna nedan:

Föremålet står oskyddat på golvet

Föremålet utsätts för fukt

Mögel växer på föremål

Mögel kan vara farligt för hälsan och är en kemisk arbetsmiljörisk

Klicka för att gå vidare med riskbedömningen

"Mögel växer på föremål " är rätt risk.

Hur hanterar du denna risk?

Atgärda klimatet

Sanering

Använd personlig skyddsutrustning

Det är helt korrekt riskhantering!

Kontakta expert för sanering samt konservator för omhändertagande av möjligt föremål.

Risken är hanterad. Klicka för att gå vidare!

Kulturhistorisk samling

I rummet finns ett antal risker som du ska upptäcka, bedöma och hantera. Klicka på de objekt som visar sig.

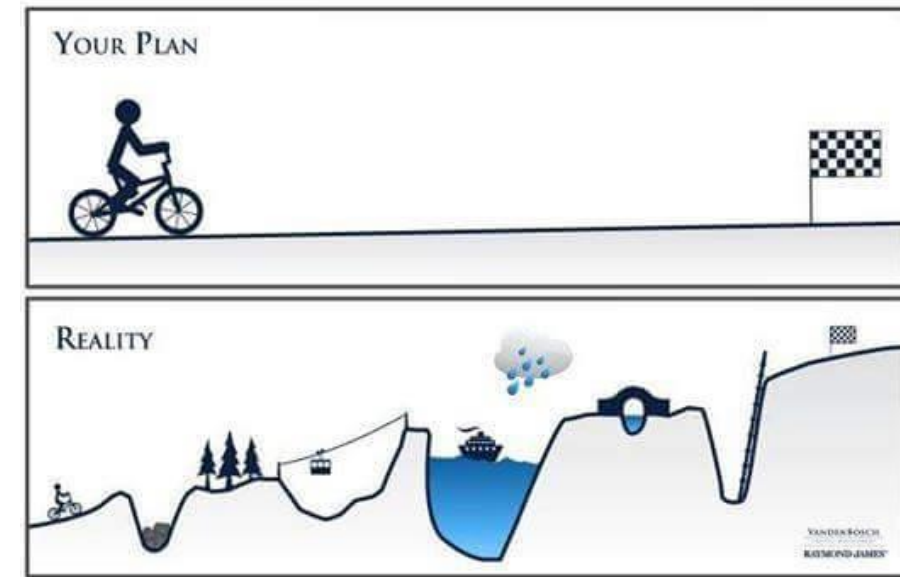
Checklist

a. Klicka på de objekt som visar sig...

- ♦
♦
♦
♦
♦
♦
♦
♦
♦
♦
♦
♦ Mögel kan vara farligt för hälsan och är en kemisk arbetsmiljörisk.
♦
♦
♦
♦
♦
♦

Riskbedömning i samlingen

Läs på

Ringa in
riskerna

Märk upp! På
föremål och i
register

Bestäm vilka
skyddsåtgärder
som behövs

- AFS 2014:43
- Vårda Väl-blad
- E-utbildning

- Dokumentera risker
och föremål!

1. Eliminera risken
2. Begränsa risken
3. Skydda personer mot
risken med
skyddsutrustning

Märkning

- Tydligt och synligt placerad märkning
- Farliga ämnet + faropiktogram + förtydligande text ska finnas på märkningen
- Märkningen ska vara förståelig även för den som inte har kunskap om föremålet i sig

Blybatteri

**Frätande! Undvik hudkontakt
Använd skyddshandskar och
skyddsglasögon**

Följ säkerhetsinstruktioner

Minska exponering - Damm

Att klä in hela hyllor med avgränsande material minskar både exponering för skadliga föremål samt förebygger damm och förenklar städning.

Byggplast - skapar problem med kondens och statisk elektricitet

Tyvek eller fiberduk – **BRA LÖSNING** – andas, skyddar och har ändå genomsyn. Fäst med tex självhäftande kardborreband.

Minska exponering – kapsla in

Vakuumförpackning/inplastning minskar exponering, förhindrar dammbildning.

Personlig skyddsutrustning

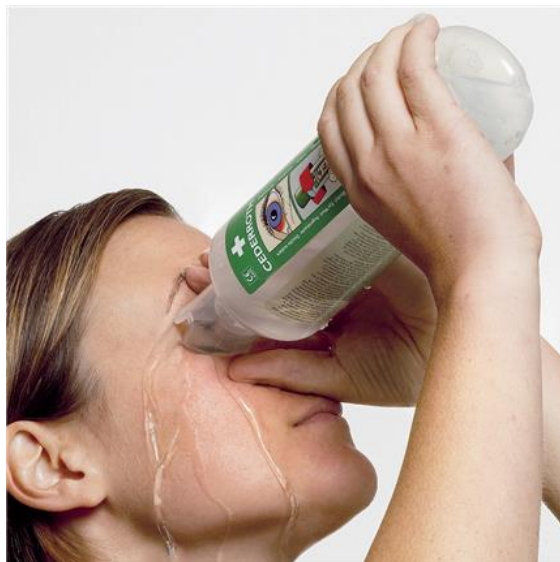
- Vid risk för hudkontakt SKALL skyddshandskar användas.
- Vid risk för inandning av skadlig mängd SKALL andningsskydd användas.
- Tillgång till tvål och vatten att tvätta händerna med SKALL finnas i nära anslutning
- Ögonspolning SKALL finnas i nära anslutning

Personlig skyddsutrustning

Skyddsdräkt, engångs

Ögondusch/Nöddusch/
Handfat

Portabla lösningar finns
för där man inte kan
installera handfat.

HEPA-filter (till andningsmask och
dammsugare)

Andningsmask

Skyddsglasögon/Skyddsvisir

Engångshandskar, Nitril

Nitrilhandskar är mest allround.
Bomullshandskar är inte ett OK alternativ.

Kom till labbet och bli gästkollega!

"Som gästkollega har du möjlighet att komma till Kulturarvslaboratoriet på Riksantikvarieämbetet i Visby och få stöd och hjälp med en frågeställning som rör arbetet med kulturarvet."

Flygvapenmuseum - analys av färgpigmentens förändring över tid

Armémuseum - analys av fanor från Narva

Länkar/Resurser

Vårda Väl-blad om ohälsosamma ämnen (och mycket mer)

<https://www.raa.se/hitta-information/publikationer/varda-val-blad/>

E-kurs i arbetsmiljö och riskbedömning

<https://www.raa.se/aktuellt/utbildning/kurser/>

Tack!
sara.norrehed@raa.se